

vo (približne rovnaký rozsah, relatívna ucelenosť) i kontextovo (historické a žánrovo-konvenčné paralely) Ide o *Tatranskú Muzu s lýrou slovanskou* Pavla Jozefa Šafárika, *Slávy dcera* Jána Kollára a druhý zväzok *Poezyí* Bohuslava Tablica (prvý zväzok sme museli vynechať z výskumu vzhľadom na neúmerne široký lexikálny rozsah a veľké množstvo preložených básní)

Narábanie jednotlivých autorov s témou textu („o čom sa v texte vlastne hovorí“) signalizuje viaceré spoločné konštrukčné postupy sem patrí predovšetkým konštituovanie množiny slov s výrazným žánrovým zafarbením — všetci traja autori protežujú lexémy s výrazným využitím v básnickom štýle — *srdce, oko, nebe, milý, láska, duše* a pod. K tejto, inherentne poetologickej čрте, autori pripajajú aj zreteľné znaky klasicistického kanonu — svedčí o tom preferencia lexém *krásny, chtití, jasný, čistý, zlatý, svetlý, bůh, život* a pod.

Predsa však sa v analýze štruktúry lexiky objavili tendencie informujúce o miere suverenity autora pri narábaní s témou textu v lexike. Najzreteľnejšie to možno vidieť na stupni invázie tematických slov (slov zo štvrtého frekvenčného okruhu, Mistrík, 1969, s. 75) do množiny najfrekvencovanejších lexém textu. Tabuľka v prílohe príspevku ukazuje, že široký presun tematických lexém do vrstvy najpoužívanějších slov, toto „gesto pomoci recipientovi“, nie je u jednotlivých autorov rovnako využívané. V *Poezyách* to prináša efekt didaktizmu, informácia o téme textu je najexplicitnejšia a aj najjednoduchšia. Naopak, v *Slávy dcere* sa proces tematizácie textu sústreďuje do menej vyťažených frekvenčných oblastí. Domnievame sa, že ruptúrovitosť tematického horizontu zbierky *Slávy dcera* (svedčí o tom okrem iného aj silné entropické zaťaženie substantív v texte) pomáha Kollárovi sémantiku „rozkošatiť“. V básnickej zbierke *Poezye II* Bohuslava Tablica vidno ruptúry viac v metóde, než v tematickej oblasti — silne fixované tematické polia (kvantitatívne kumulovanie motivických dominánt, „výkyvy“ frekvenčných prírastkov smerom k maximu v miestach výskytu slov s tematickým zafarbením) nie sú garantované ucelenou metódou tvorby. Dôkazom je kontrast voľnosti a viazanosti funkčne protikladných slovných druhov v texte — silne dostredivú množinu substantív nemôže vyvážiť entropicky nadhodnotená skupina slov s konštrukčným poslaním (predložky a spojky) — podrobnejšie pozri v tabuľke v prílohe práce.

3. Koncíznosť lexiky textu je preto najpreukaznejšia v básnickej zbierke *Slávy dcera* Jána Kollára. V jeho texte najviac prevážil syntagmatický princíp nad princípom paradigmatickým. Pravda, porovnanie kvality štruktúry lexiky básnického textu vypovedá najviac o kompozičných schopnostiach autora vystavať lexiku ako text. Širšie úvahy o kvalitách troch skúmaných textov — a sprostredkované o hodnote básnického textu vôbec — môžu smerovať aj k literárno-kritickým, a teda výsostne estetickým dimenziám. Jedno-

značnosť viacerých záverov z lexikálno-štatistickej analýzy sa v tomto priestore môže oslabiť. Kollárova virtuozita v práci s lexikou „hovorí väčšiu k rozumu, než k srdcu a duši.“ (Matuška, 1976, s. 88). V spontaneite prejavu skôr dominujú texty Šafárika a Tablica. *Poezye* však — na rozdiel od básnického žebutu kobeliarovského rodáka — ponúkajú málo v ideách a v úprimnosti (Brtnáň, 1974, s. 175). Trúfame si preto na záver konštatovať, že hoci exaktné lexikálno-štatistické metódy nemôžu nahrádzať fundovanú literárno-kritickú analýzu, môžu pomôcť pri odhaľovaní kompozičných kvalít skúmaného umeleckého diela a môžu naznačovať stupeň suverenity autora pri práci s lexikou. Zásadné ruptúry v konštrukčnom systéme slovnej zásoby textu zvyčajne dokumentujú autorovu bezradnosť dobudovať text ako systém a ich identifikácia tak môže potvrdiť (prípadne zrelativizovať) tézy o estetickí kvalite skúmaného diela.

Tabuľka Štatistická analýza entropie skúmaných textov

Skúmaná skupina	reálna entropia H	maximálna entropia H ₀	relatívna entropia h	redundancia R
Šafárik text	9,9407108	12,9810310	0,7657874	0,2342126
Kollár text	10,0497200	13,5621230	0,7410137	0,2589863
Tablic text	9,9860303	13,3487280	0,7480885	0,2519115
Š tem lexika	9,3878506	12,6604410	0,7415105	0,2584895
K tem lexika	9,4238681	13,2854020	0,7093400	0,2906600
T tem lexika	8,9217313	13,0598510	0,6831418	0,3168582
Š exkl lexika	10,6537400	10,6537400	1,0	0
K exkl lexika	11,0437100	11,0437100	1,0	0
T exkl lexika	10,8864580	10,8864580	1,0	0
Š substantíva	9,1193793	11,1111350	0,8207423	0,1792577
K substantíva	10,1125880	11,9414140	0,8468501	0,1531499
T substantíva	9,3316025	11,5536290	0,8076771	0,1923229
Š adjektíva	8,8339718	9,8595345	0,8959826	0,1040174
K adjektíva	8,2656691	9,9943533	0,8270339	0,1729661
T adjektíva	8,5268702	10,3739520	0,8219500	0,1780500
Š slovesá	8,2630599	10,3761250	0,7963531	0,2036469
K slovesá	8,7866785	11,0834790	0,7927726	0,2072274
T slovesá	8,6967921	10,9901030	0,7913294	0,2086706
Š zámená	4,6342195	10,2288180	0,4530552	0,5469448
K zámená	4,7198791	10,8025160	0,4369240	0,5630760
T zámená	4,1204226	10,6302670	0,3876123	0,6123877
Š číslovky	2,6058294	5,2854021	0,4930238	0,5069762
K číslovky	3,4276322	7,0314005	0,4874750	0,5125250
T číslovky	3,7178845	6,6724253	0,5572013	0,4427987
Š príslovky	6,8521815	8,8826429	0,7714124	0,2285876
K príslovky	6,1821600	8,6688848	0,7131436	0,2968564
T príslovky	6,9415444	8,3856268	0,8277907	0,1722093